

İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası

İzzet Umut Çelik* - Serhat Bozkurt*

* İBB Atatürk Kitaplığı Yayın Birimi

20. yüzyıl, insanlık tarihi açısından büyük değişim ve dönüşümlere tanıklık edilen bir dönem oldu; özellikle de modernizmin tesiri hemen her coğrafyada karşılık buldu. İstanbul, bu dönüşümün gözlemlendiği en önemli kentlerden biri olarak karşımıza çıkar. Kentin çok katmanlı belleğinin izini sürebileceğimiz en sistematik çalışmalardan biri *İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası*, modernite serüveninin önemli pratiklerinden. Kenti sayısal verilerle tarif eden *İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası*'ni İstanbul Şehremaneti İstatistik Şubesi tarafından yayınlanan bir istatistik yıllığı olarak tarif etmek yanlış olmaz. İstanbul Şehremini Operatör Ferik Cemil Paşa (Topuzlu) döneminde yayın hayatına başlayan bu mecmua ilki 1328/1912 yılında ve diğerleri 1329/1913, 1330/1914 ve 1335/1919 yıllarında olmak üzere dört sayı yayımlandı.¹

Şehrin meteoroloji, nüfus, eğitim, bayındırlık işleri, ticaret, emniyet, sağlık, idare gibi konularda ayrıntılı istatistikler sunulan mecmuada; mahalle, meydan, ticari mekânlar hâline gelmiş sokak ve caddeler, hanlar, kiliseler, sinagoglar, matbaalar, çeşmeler, medreseler, mezarlıklar, bostanlar, hayvanat bahçeleri, hamamlar, tekkeler, zaviyeler, camiler ve mescitler isim isim sıralanıyor. Nüfus milliyet, cinsiyet, yaş ve meslek kategorilerine göre ayrıntılandırılıyor. Şehirdeki yabancıların sayısı, doğum ve evlenme oranları veriliyor. Resmi ve özel okullar, okullarında okuyan öğrencilerin cinsiyetlerine göre oranları, kütüphaneler ve bu kütüphanelerde mevcut kitap sayıları, müzeler ve yayınlanan süreli yayınların istatistiği veriliyor. Yine resmî ve özel hastaneler, hastanelerde çalışan ve tedavi gören kişiler, çeşitli milletlere ait hastaneler ve hastalıklara ait veriler sunuluyor.

Şehrin ticaret hayatıyla ilgili sayılar da bu mecmualarda bulunabilir. Çarşı-pazar yerleri, Kapalıçarşı'da satılan mücevherin miktarı, satılan hayvan sayıları, depolardaki kömür ve odun miktarı, alkollü içecek imalathaneleri ve bayileri, ticaret odaları, esnaf örgütleri, eğlence mekânları, gazhaneler ve gaz kumpanyaları, merkezi İstanbul'da olan anonim şirketler, mevcut bankalar, tiyatro ve konser alanları ve balıkçılıkla ilgili istatistikler verilmekte. Aynı zamanda, buralardan toplanan vergilerin miktarı belirtiliyor.

Ulaşım araçları istatistikleri yine mecmuada ayrıntılandırılan konulardan. Köprülerin gelir-gideri, rıhtım ve şimendifer kumpanyaları, deniz ve kara ulaşımında kullanılan araçlar, bu araçlarla taşınan yolcu, araçlarda çalışan kişiler ve araçların gelir-gideri, yabancı postalar gibi kalemler bunlardan bazıları.

Özetle, şehrin her alanına dair istatistiklerin verilmeye çalışıldığı bu mecmua, şehrin özellikle iktisadi ve sosyal tarihi açısından önemli bir kaynak. Eski harflerin kullanıldığı bu mecmua, İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü tarafından çeviriyazı olarak yayımlanmaya başlanmıştır. 1912'ye ait ilk sayısı yayınlanan mecmuanın kalan sayılarının hazırlığına devam ediliyor. Bu proje tamamlandığında 1912-1919 arasındaki İstanbul şehrine dair istatistiki verileri bir arada görme ve değerlendirme imkânı elde edilecek.

Yine İstanbul şehriyle ilgili istatistiki verileri içeren 1924 Eylül ayında yayımlanmaya başlayan *İstanbul Şehremaneti Mecmuası*² ve kendisi de bir istatistik yıllığı olan 1926'da yayınlanan *İstanbul Şehremaneti Salnamesi*³ birlikte değerlendirildiğinde, bu yayınları, istatistiksel açıdan Osmanlı'nın son döneminden Cumhuriyet'e devam eden bir veri zincirini oluşturabilmemize imkân tanıyan önemli kaynaklar olarak değerlendirmek doğru olacaktır.

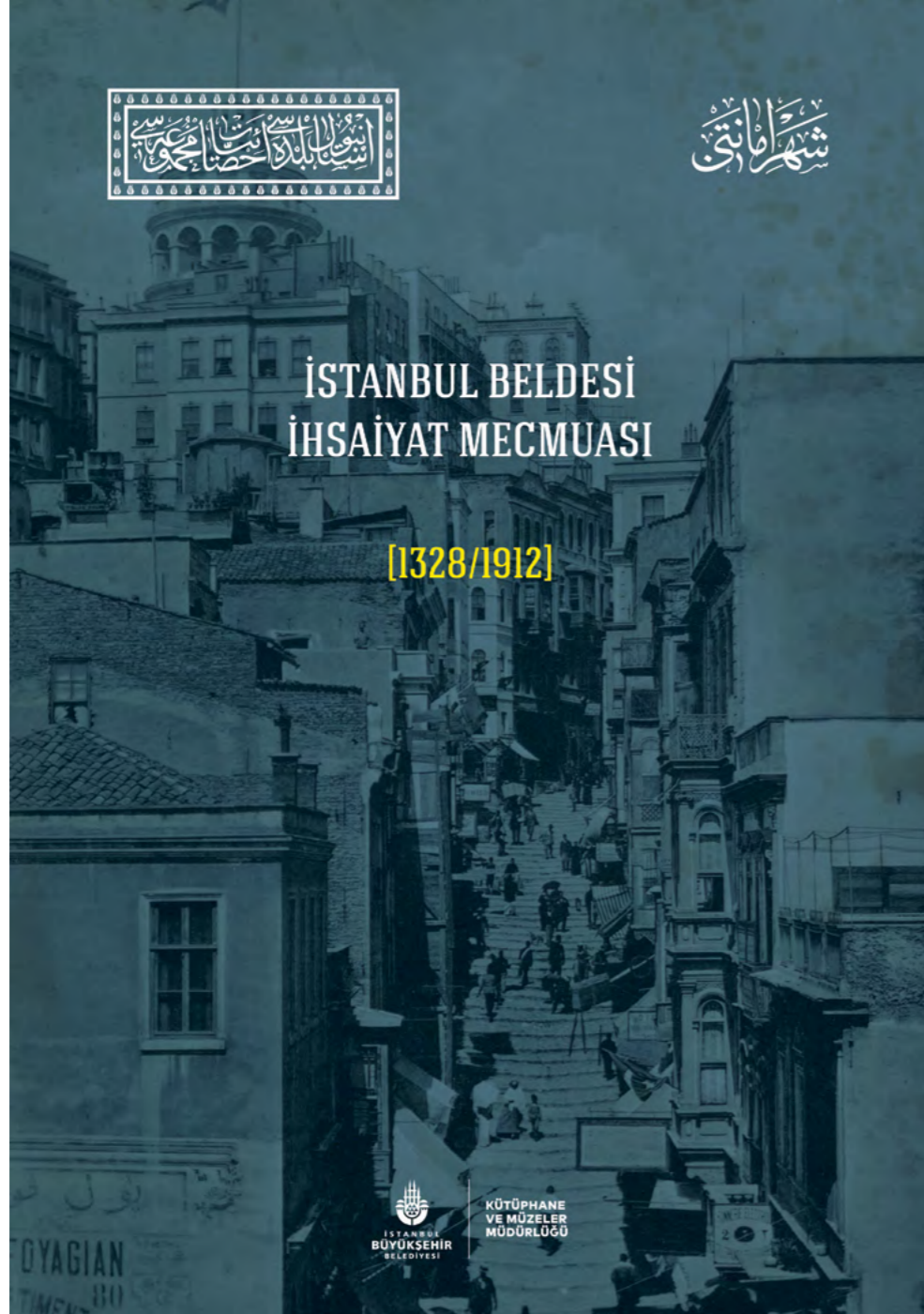
Birbirini tamamlayan bu çalışmaların, kentin son yüzyıllık pratiğinin analiz edilmesi ve geleceğe dair sunulacak projeksiyonlara zemin oluşturması için önemli olduğunu düşünüyoruz. İBB Kültür Varlıkları Dairesi Başkanlığı Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü bünyesinde hazırlanan projenin hem basılı olarak hem de PDF formatında erişilebilir olmasının da önemli bir hizmet olduğuna inanıyoruz.

[1328/1912]

Notlar

- ¹ Ayrıntılı bilgi için bkz. *İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası* [1328/1912]. Yayına Hazırlayanlar: Bülent Bilmez, İrfan Çağatay, İzzet Umut Çelik, Serhat Bozkurt (İstanbul: İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 2023). Sayın. V. (2014). "İstanbul Şehremaneti'nin Şehir İstatistiği Çalışmaları: 1919 Yılı İhsaiyat Mecmuası". Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi.
- ² Yayımlanmış çeviriyazılarına İBB Atatürk Kitaplığı sitesinden ulaşılabilir (<https://ataturkkitapligi.ibb.gov.tr/Kitaplik/Yayinlar/Sehremaneti-Mecmuasi-Sayilar>).
- ³ Çeviriyazısı için bkz. İstanbul Şehremaneti Salnamesi 1926. Yayına Hazırlayanlar: Bülent Bilmez, İrfan Çağatay, İzzet Umut Çelik, Serhat Bozkurt (İstanbul: İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 2023).

Fotoğraf Derginin yeniden yayımlanmış sayıları. Serdar İşlek

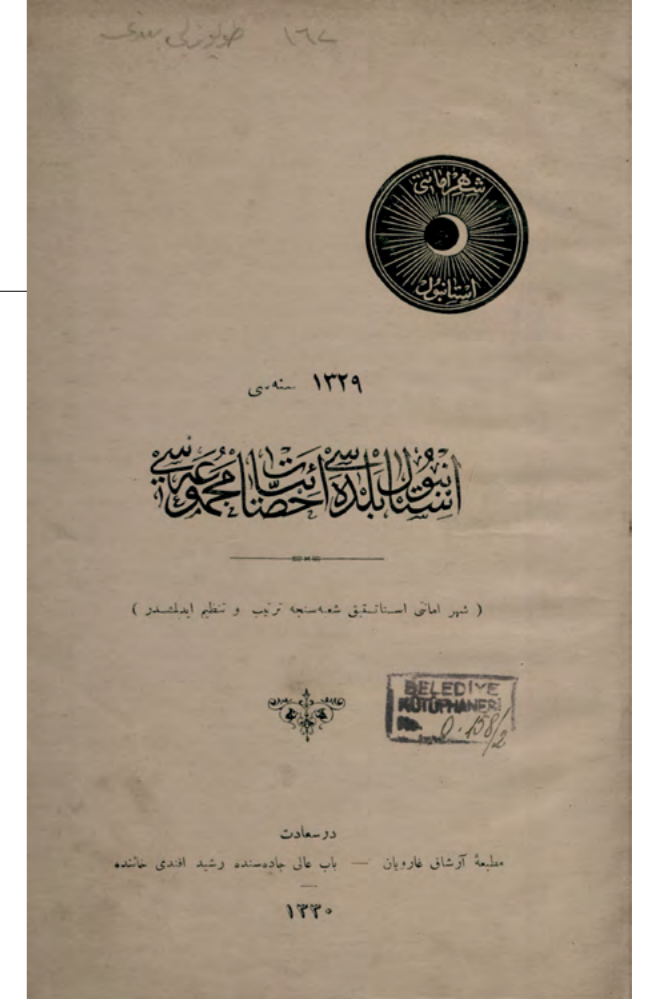

[1328/1912] Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası'nın İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü tarafından yayınlanmış hâlinin kapağı. Mecmuanın PDF hâline İBB Atatürk Kitaplığı sitesinden ulaşılabilir.

İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası [1328/1912], Yayına Hazırlayanlar: Bülent Bilmez, İrfan Çağatay, İzzet Umut Çelik, Serhat Bozkurt (İstanbul: İBB Kütüphane ve Müzeler Müdürlüğü, 2023).

1329 [1913] Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası kapağı.

İBB Atatürk Kitaplığı Koleksiyonu

1330 [1914] Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası kapağı.

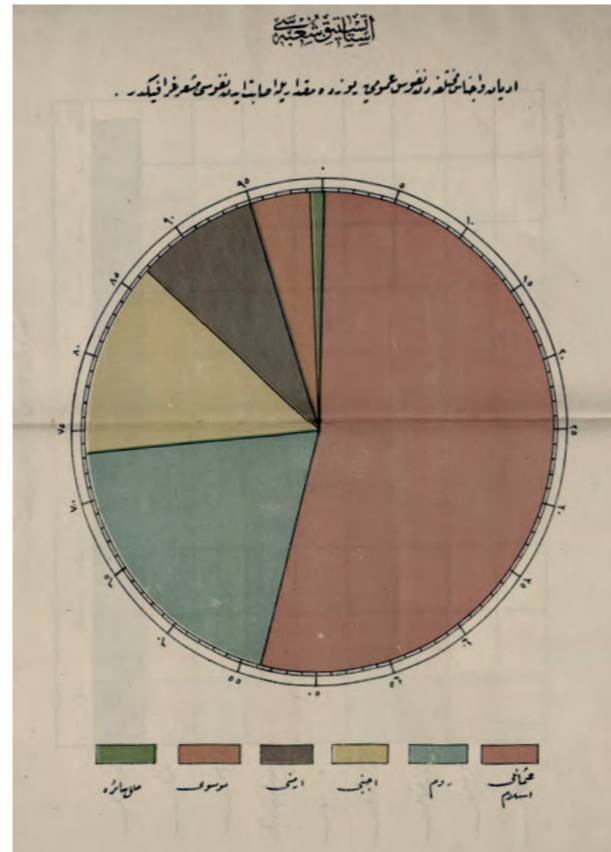
İBB Atatürk Kitaplığı Koleksiyonu

1904-1913 yılları arasında genel sebeplerden (üstte) ve veremden (altta) ölümlerin grafiği. 1330 [1914] Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası'ndan.

İBB Atatürk Kitaplığı Koleksiyonu

İstanbul'un Müslüman, Rum, Ecnebi, Ermeni, Musevi ve Diğer olmak üzere sınıflandırılmış nüfusunun genel nüfusa oranlarını gösteren grafik. 1330 [1914] Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası'ndan.

İBB Atatürk Kitaplığı Koleksiyonu

1335 [1919] Senesi İstanbul Beldesi İhsaiyat Mecmuası kapağı.

İBB Atatürk Kitaplığı Koleksiyonu